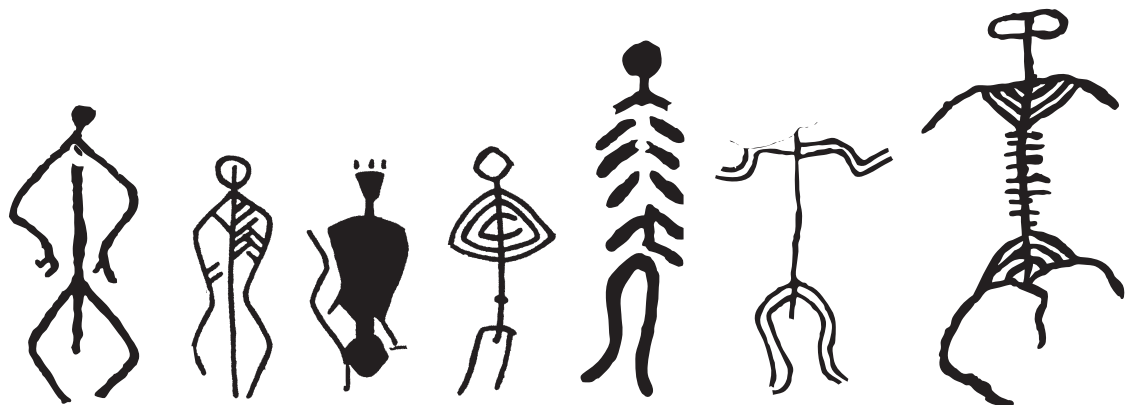

Primitive

tider

2014
16
arkeologisk
tidsskrift

16

Primitivetider
2014 16. årgang

Primitive tider utgis av Steinar Solheim (red.), Jostein Gundersen, Elise Naumann, Hege Skalleberg Gjerde, Josephine Munch Rasmussen, Heidi Mjelva Breivik og Ole-Marius Kildedal.

ISSN 1501-0430

Postadresse:

Primitive tider

Postboks 7009, St. Olavs plass

0130 Oslo

E-post: kontakt@primitive-tider.com / abonnement@primitive-tider.com

Internett: www.primitive-tider.com

Grafisk utforming: Ole-Marius Kildedal, Steinar Solheim og Elise Naumann

Trykk: Reprosentralen ved Universitetet i Oslo

©Primitive tider. Ettertrykk for mangfoldiggjøring kun etter avtale med redaksjonen.

Forsideillustrasjon: Skjelettfigurer fra Vingen. Illustrasjon: Trond Lødøen

Skrive for *Primitive tider*?

Primitive tider oppfordrer spesielt uetablerte forfattere til å skrive. Vi er interessert i artikler, kommentarer til tidligere artikler og anmeldelser av faglitteratur. Kanskje blir din artikkel neste nummers debatttema! Send inn ditt manuskript og la det få en faglig og seriøs vurdering av redaksjonen. Husk at hele prosessen kan være tidkrevende, så planegg å være ute i god tid. Innleveringsfrister finner du på våre nettsider. Det er likevel ingen grunn til å vente til siste øyeblikk, send gjerne inn før fristen!

For å lette arbeidet for deg og for oss, er det helt nødvendig at du setter deg godt inn i forfatterveiledningen og følger den. Forfatterveiledningen finner du på våre nettsider:

www.primitive-tider.com

Artikkelutkastet bør lengdemessig omtrent tilsvare den ferdige artikkelen. Det må med andre ord være noe mer enn en skisse/ løse ideer, men også vesentlig kortere enn en avhandling.

Vi ser fram til å høre fra deg! Kontakt oss enten pr. mail: kontakt@primitive-tider.com eller send utkastet til postadressen over.

INNHold

Power, politics and entanglement Ian Hodder	7
Metodologisk partikularism i den postkoloniala bronsåldersdiskursen Magdalena Forsgren	19
Fetisjering i arkeologiske forklaringer Erlend Kirkeng Jørgensen	35
På sporet av senmesolittiske døderiter. Fornyet innsikt i alderen og betydningen av bergkunsten i Ausevik, Flora, Sogn og Fjordane. Trond Lødøen	51
Ufarlige forbindelser? Om metode i teoridebatten. Svein Vatsvåg Nielsen	77
DEBATT	
Noen synspunkt på den tidligmesolittiske bosetningen i Sør-Norge Leif Inge Åstveit	87
Kommentarer til Leif Inge Åstveit: «Noen synspunkt på den tidligmesolittiske bosetningen i Sør-Norge» Inger Marie Berg-Hansen	105
Kommentar til Leif Inge Åstveit: «Noen synspunkt på den tidligmesolittiske bosetningen i Sør-Norge» Sigrid Dugstad	111
Kommentar til Leif Inge Åstveit: «Noen synspunkt på den tidligmesolittiske bosetningen i Sør-Norge» Ingrid Fuglestvedt	115
Kommentar til Leif Inge Åstveit: «Noen synspunkt på den tidligmesolittiske bosetningen i Sør-Norge» Frode Svensen	121
Svar på kommentarer fra Inger Marie Berg-Hansen, Sigrid Dugstad, Ingrid Fuglestvedt og Frode Svensen Leif Inge Åstveit	129

TEMA: «All makt til arkeologene?»

Det Norske Arkeologmøte 2013: ”All makt til arkeologene?” 137

Lillebror ser deg 139
Jostein Bergstøl

Kartlegging av historisk og nåværende landskaps- og ressursbruk i Finnmark 143
Alma Thuestad, Einar Eypórsson og Stine Barlindhaug

Den globale grøfta. Rett på nett frå felt. Dialog med meinigmann og kvarandre på Norark. 153
Tove Eivindsen

BOKMELDING

Frode Iversen og Bo Lilledal Andersen: 159
Arkeologene. Nytt lys på fortidens gåter.
Magnus Hoem Iversen

Lars Erik Gjerpe og Axel Mjærum (red.): 163
E18-prosjektet. Gulli-Langåker bind 1-3
Geir Grønnesby

Unn Pedersen: 167
På en gård i vikingtiden.
Trude Eriksen

Lars Erik Gjerpe og Axel Mjærum (red.):

E18-prosjektet. Gulli-Langåker bind 1-3
Fagbokforlaget 2012-2013, innbundet. ISBN: 978-82-450-1402-0, 978-82-450-1390-0, 978-82-450-1417-4

Geir Grønnesby
NTNU Vitenskapsmuseet

E18-prosjektet Gulli-Langåker

E18-prosjektet Gulli-Langåker er publisert i tre bind utgitt på Fagbokforlaget med titlene ”Dyrking, bosetninger og graver i Stokke og Sandefjord. Bind 1”, ”Jordbruksbosetning og graver i Tønsberg og Stokke. Bind 2” og ”Oppsummering og arkeometrisk analyse. Bind 3”. Redaktører er Lars Erik Gjerpe og Axel Mjærum for bind 1 og 2 og Lars Erik Gjerpe for bind 3. Utgivelsen er basert på de arkeologiske utgravningene Kulturhistorisk museum gjennomførte i 2009 og 2010 i forbindelse med bygging av ny E18 i Vestfold. Bøkene er skrevet som antologier med ulike forfattere til de ulike kapitlene. Felles litteraturliste er plassert bakerst i hvert bind.

Totalt ble det undersøkt 40 lokaliteter i prosjektet. Ikke alle disse er omtalt blant rapportene i bind 1 og 2, hvor 30 lokaliteter behandles. Før første kapittel i bind 1 er det gjengitt en tabell over de undersøkte lokalitetene. Her savnes et kart, og det er litt upraktisk at det er først i begynnelsen av bind 3 at det finnes et kart som viser plasseringen av alle lokalitetene. Lokalitetene behandles i to bolker, hver med sin innledning. Lars Erik Gjerpe introduserer strekningen Aulielva-Borg østre (bind 1), mens Axel Mjærum introduserer strekningen Undelstvedt-Fevang (bind 2). I hver av disse introduksjonene finnes det oversiktskart over lokalitetene langs de respektive strekningene.

De tre bindene utgjør et omfattende verk og ikke alle bidragene blir omtalt i denne

anmeldelsen. De enkelte lokalitetsbeskrivelsene, som utgjør størsteparten av teksten, vil ikke bli omtalt enkeltvis her. De viser imidlertid at undersøkelsene er gjort med et grundig og godt arkeologisk håndverk.

Publikasjonen ligger i skjæringspunktet mellom rapport og vitenskapelige publikasjon. Siden det refereres til prosjektets målsettinger og resultater, oppleves bidragene i publikasjonen i større grad som rapporter enn rene vitenskapelige publikasjoner. Styrken med å gjøre det på denne måten er at man får presentert prosjektet og de enkelte utgravningene for et vidt publikum, samt at prosjekterfaringene og en syntese av resultatene for prosjektet som helhet blir tilgjengeliggjort.

Bind 1

Bind 1 består av kapitler som beskriver prosjektets organisering, administrative erfaringer, naturvitenskapelig samarbeid, samt dokumentasjon og metode. De resterende kapitlene er rapporter fra de ulike lokalitetene. Kapitlet *Administrative erfaringer*, skrevet av Lars Erik Gjerpe, er viktig fordi det omtaler to sentrale aspekter ved slike prosjekter. Det første er resultatene fra prosjektet sammenlignet med planen. Totalt er konklusjonen at det var bra samsvar mellom plan og resultat, selv om den generelle mengden strukturer som ble påvist og undersøkt er beskrevet som lavere enn beregnet.

Det ble undersøkt 80 % av det planlagte arealet og det ble funnet 80 % av beregnet mengde strukturer. Dette antyder jo at man hadde funnet 100 % hvis man hadde avdekket 100 %, og at beregningene stemmer svært godt, så det synes litt underlig at det sies at antallet strukturer er overvurdert? Det sies ingenting om hvordan mengden strukturer er beregnet, men sannsynligvis er det etter strukturer pr m². Avvikene er større på lokalitetsnivå hvor spennet er mellom 22 % av forventet antall strukturer (lok. 81 og 90) mot 365 % av forventet antall. Årsaken til at man kommer i mål på tross av slike store avvik skyldes fleksibiliteten som ligger i store prosjekter fordi ressursene kan omfordes mellom ulike arbeidsoppgaver. Dette er et viktig poeng fordi det viser at det under prosjektets gang foretas prioriteringer og omprioriteringer og at dette er en nødvendig faglig styring for å nå de overordnede målene. Tabell 1 i bind 1 (s. 16) viser på en god måte forholdet mellom planlagte tall og resultatall.

I avsnittet *Faglige forventninger i prosjektplanen og utgravningsresultatene* er prosjektets overordnede mål gjengitt som «Å bringe fram ny kunnskap om stabilitet og endring i jordbruks-samfunnets sosiale organisasjon i forhistorisk tid og middelalder». Fokuset er altså på sosial organisasjon.

Kapitlet *Naturvitenskapelig samarbeid* beskriver plan og erfaringer med et ganske omfattende samarbeid med naturvitere. I prosjektplanen ble det satt av store beløp til C14-analyser, treslagsbestemmelser, makrofossil-, pollen- og mikromorfologianalyser. I tillegg ble det satt av mindre midler til fosfatanalyser, matskorpe- og lipidanalyser samt osteologiske analyser. Eventuelle problemer med et slikt omfattende tverrvitenskapelig samarbeid tok man høyde for i planleggingen av prosjektet ved å inkludere naturviterne aktivt i feltdelen og under etterarbeid-/rapportfasen. Erfaringene med dette beskrives som vellykkede. Det er dette som er bokverkets og prosjektets styrke; det viser en vellykket integrering av bruk av naturvitenskapelige analysemetoder og arkeologi både i prosjektfasen og i etterarbeidsfasen.

Metodene beskrives i *Dokumentasjon og metode* av Tone Wikstrøm. Stort sett er det utbredte metoder som brukes. For undertegnede er det spesielt interessant å se hvordan ulike kulturlag/dyrkingslag blir gravd. Det eksisterer to måter å foreta en arkeologisk utgravning på: Den ene er stratigrafisk single kontekst og den andre er mekanisk. Ved NTNU Vitenskapsmuseet har vi ved flere anledninger gravd dyrkingslag mekanisk (med gravemaskin) innen hver stratigrafiske enhet. Dette fungerer relativt bra i situasjoner der de stratigrafiske forholdene ikke er for kompliserte (i form av mange stratigrafiske enheter som er tynne og dermed vanskelige å grave med maskin). Hensikten med å grave mekanisk innenfor stratigrafiske lag er å fange opp anleggsspor som ligger i lagene (som det erfaringsmessig ofte gjør). I kapitlet beskrives utgravningene av kolluviene som «... en blanding av formgraving og profilgraving». Ut fra beskrivelsen hos Gollwitzer for lok. 13 (bind 1) virker det som om det er en variant av dette som er brukt her også, men kanskje med større vekt på profiler.

Bind 3

Bind 3 oppsummerer de faglige resultatene, og de naturvitenskapelige resultatene for jordanalyser (jordmikromorfologi, jordkjemi og magnetisk susceptibilitet), treartsbestemmelser og pollenanalyser. Bindet inneholder også to bidrag som tar for seg teknologiske analyser av flintredskaper.

Lars Erik Gjerpe har skrevet *De faglige resultatene*, som er en oppsummering av prosjektet. Gjerpe presenterer hovedmålsettingen som «Å bringe fram kunnskap om stabilitet og endring i jordbrukssamfunnets sosiale organisasjon i forhistorisk tid og middelalder». Delproblemstillingene blir gjengitt som «Hvordan skal forholdet mellom sosiale grupper, grav og boplass forstås?» og «Hvordan skal forholdet mellom sosiale grupper, sentrum og periferi forstås?» Prosjektets hovedmålsetting er altså å belyse sosiale forhold. Det konkluderes flere steder med at prosjektets resultater er godt

egnet til å belyse målsettingene, uten at dette diskuteres nærmere.

Det er totalt undersøkt ni graver med dateringer fra bronsealder/førromersk jernalder til vikingtid. Det ble funnet seks bygninger med datering fra førromersk jernalder til merovingertid. I tillegg er det undersøkt en serie med spor etter fortidig dyrkning i form av dyrkingslag, rydningsrøyser og en fegate. Prosjektets hovedfokus har vært på utviklingen av kulturlandskapet i form av menneskelig påvirkning. Det er disse undersøkelsene som får bredest dekning i dette kapitlet. Det omfattende samarbeidet mellom arkeologer og naturvitere har gitt solid kunnskap om etableringen av landbrukslandskapet, hvordan det ble utnyttet, og endringer i bruken av landskapet. Det er spesielt lokaliteter som Hørdalsåsen (lok. 51 som presenteres av Axel Mjærum i bind 2) som er av stor interesse, siden dette er en viktig lokalitet som følge av tidligere undersøkelser ved Ellen Anne Pedersen (1990).

Den siste delen av dette kapitlet heter *Kontinuitet og brudd*. Her behandles spørsmålet om kontinuitet/brudd i jordbruksbosetningen og til slutt spørsmålet om en krise på 500-tallet. Konklusjonen er at det skjer brudd i utviklingen over en periode på 500 år, men at ødeleggingen av alle lokalitetene er fullført på 500-tallet.

Dette er en god gjennomgang av resultatene på prosjektet, men siden prosjektets hovedmålsetting er å studere endringer i sosial organisasjon forventes det at dette kommenteres, men temaet behandles ikke i det hele tatt. Sosial organisasjon handler om relasjoner mellom mennesker (individer og grupper) og hvordan disse organiseres etter bestemte mønstre. Hovedfokuset er på jordbrukslandskapet og hvordan dette driftes, men det sies lite eller ingenting om hvilke konsekvenser dette har for sosial organisasjon.

Etter dette innledende kapitlet følger fire kapitler med utgangspunkt i de naturvitenskapelige undersøkelsene. Karen Viklund, Johan Linderholm og Richard I. MacPhail har analysert de enkelte strukturene, den enkelte lokalitet og generelle trekk i landskapsutviklingen med fokus på menneskets påvirkning av landskapet gjennom landbruket. Analysemetodene som er

brukt for å belyse dette er jordkjemi, makrofosfiser, pollen og jordmikromorfologi. Disse metodene ble brukt på 22 av lokalitetene og har gitt et godt grunnlag for å gjennomføre de planlagte analysene av utviklingen av jordbrukslandskapet. Artikkelen gir en grundig gjennomgang av analysemetodene, resultatene samt de sammensatte konklusjonene fra de ulike metodene.

Peter Hambro Mikkelsen og Thomas Seip Bartholin har gjennomgått treartsanalyser av trekull fra kokegroper, ildsteder og dyrkingslag. Kapitlet er viktig fordi det viser med tydelighet det aktive og bevisste samspillet som er mellom menneskene og skogen i nærområdet. Menneskene visste hva de gjorde i sin "skjøtsel" av skogen og hadde kunnskap om hvordan den best kunne utnyttes.

Rebecca J. S. Cannell vurderer, på basis av jordkjemi, fortidig jordforbedring på Hørdalsåsen (lok. 51). Konklusjonene er i samsvar med de konklusjonene både arkeologene og de andre naturviterne har kommet fram til, nemlig at områdene A og B har vært gjenstand for en intensiv dyrking gjennom hele eldre jernalder. Interessant nok stiller Cannell på slutten av artiklene spørsmål om nødvendigheten av slike analyser på godt utgravde/dokumenterte lokaliteter, men understreker at det er et spørsmål om å bevege seg fra spekulasjon til bevis.

Nils-Olof Svendsson og Joachim Regnéll har, med utgangspunkt i pollenanalysene, sett på landskapets dynamikk, og da spesielt jordbrukslandskapet utvikling, på tre lokaliteter (inkludert Hørdalsåsen). Analysene er gjort med utgangspunkt i prøver tatt av dyrkingslag fra profiler og fra myr (Lok. 22, Borg Østre). Artikkelen er en grundig gjennomgang av pollendataene sett i sammenheng med de øvrige metodene. Det er påvist seks ekspansjonsfaser med en intensivering av jordbruket fra neolittisk til nyere tid. Disse fire kapitlene gir en grundig gjennomgang av de naturvitenskapelige analysene gjennom en diskusjon av metodene, kildekritikk og resultatene. For en som ikke er naturviter kan det være krevende å henge med på de mest tekniske

beskrivelsene, men det er en styrke ved analysene at tolkningene er sammenfallende.

De to siste kapitlene dreier seg om flintmaterialet funnet på Borge Østre (lok. 22) ved Lotte Eigeland og lok. 35 ved Kjell og Helena Knutsson. Eigeland diskuterer om flintmaterialet funnet på Østre Borg stammer fra en sammenhengende produksjonssekvens av en øks, dolk eller sigd. Dette gjør hun ved å se på flintavslagene attributter for å undersøke metode og teknikk. Konklusjonene er at materialet stammer fra produksjonen av to eller flere redskaper, sannsynligvis dolker, og at avslagene er nedlagt i myr. Artiklene viser på en grundig måte at gjenstandenes nedlegging i myr er en del av produksjonsprosessen gjennom en bevisst deponering. Kjell og Helena Knutsson bidrar med en omfattende diskusjon om slitespor og prosessen for produksjon av flintartefakter fra lok. 35 og 22.

Grundig gjennomført og vellykket samarbeid med naturvitere

På tross av manglende diskusjon av det som er formulert som prosjektets hovedmål, *endring i sosial organisasjon*, representerer de tre bindene en grundig gjennomgang av de arkeologiske utgravningene i forbindelse med E18 Gulli–Langåker. Tyngden i publikasjonen ligger i kombinasjonen mellom grundige arkeologiske utgravninger og de mange og omfattende naturvitenskapelige undersøkelsene. De tre bøkene viser betydningen av å være tydelig i bestillingen til naturviterne for å sikre et best mulig tverrfaglig samarbeid. Resultatet illustrerer at det er mye å hente i et slikt samarbeid spesielt i prosjekter som dekker større arealer slik at resultatene kan sees – ikke bare over tid på én lokalitet, men også i et romlig perspektiv. I en tid da teknologien gir stadig flere muligheter til å hente ut data fra arkeologiske kilder, stilles det stadig større krav til at arkeologen og arkeologien er bevisst de utfordringer dette gir på et mer teoretisk grunnlag. Det er lett å oppfatte naturvitenskapelige resultater som fakta hvor en ikke er

kritisk til de tolkninger som framkommer fra de ulike metodene. Derfor er et tett samarbeid mellom arkeologer og naturvitere, som det synes å ha vært på dette prosjektet, av overordnet betydning. Bokverket demonstrerer en modell for hvordan samarbeidet mellom naturvitere og arkeologer bør fungere og synes å være en vei å gå for å oppnå større kunnskap om landskapet og landbruket i forhistorisk tid.

PRIMITIVE-TIDER.COM

ISSN 1501-0430

PRIS KR. 200,-